

## بررسی رابطه تحمل ابهام و توانش زبانی

نویسندگان: ابوالفضل خادمی\*، آرزیتا شمشادی\* و دکتر محمدرضا شعیری\*\*

\* عضو هیأت علمی دانشگاه شاهد

\*\* استادیار دانشگاه شاهد

### چکیده

هدف اساسی تحقیق حاضر بررسی رابطه بین تحمل ابهام و امتیاز زبان انگلیسی کنکور سراسری و نمرات درس زبان انگلیسی عمومی دانشجویان است. بدین‌خاطر ۱۳۵ آزمودنی از بین دانشجویان دانشگاه شاهد که در نیمسال اول تحصیلی در کلاس‌های زبان انگلیسی عمومی شرکت داشته‌اند، مورد واریسی قرار گرفتند. نتایج به‌دست آمده نشان داده است که بین تحمل ابهام با امتیاز زبان انگلیسی کنکور سراسری و نمرات زبان انگلیسی عمومی آزمودنی‌ها رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین یافته‌های رگرسیون چند متغیری بیانگر این نکته بوده‌اند که تحمل ابهام و امتیاز زبان انگلیسی کنکور سراسری در یک ترکیب خطی می‌تواند ۶۱ درصد واریانس مربوط به نمرات زبان انگلیسی عمومی آزمودنی‌ها را پیش‌بینی کنند. از سوی دیگر قابل اشاره است که میزان تحمل ابهام در گروه‌های مختلف بر حسب جنسیت، رشته تحصیلی و شاهد و غیرشاهد، تفاوت معناداری نداشته است.

واژه‌های کلیدی: تحمل ابهام، زبان دوم، توانش زبانی

دوماهنامه علمی - پژوهشی

دانشگاه شاهد

سال یازدهم - دوره جدید

شماره ۹

اسفند ۱۳۸۳

### مقدمه

یادگیری زبان دوم به عوامل گوناگونی وابسته است، اما یکی از متغیرهایی که به تازگی مورد توجه قرار گرفته، تحمل ابهام (tolerance of ambiguity) است. به نظری (Ely, C.M.) [۱] تحمل ابهام به سبک شناختی فرد و یا شخصیت وی وابسته است. بدین‌خاطر آزمودنی‌ها محرک‌های مبهم و تردید زا را به‌دلیل تازگی و

پیچیدگی، منبع تهدید تلقی می‌کنند، به‌گونه‌ای که این امر مانع یادگیری مناسب محسوب می‌شود [۲]. براون (Brown, D.) [۳] معتقد است که تحمل ابهام، باعث سهولت در پذیرش گزاره‌هایی می‌شود که با نظام باورها و یا ساختار دانش فرد، مغایرند. بدین‌خاطر وی تحمل ابهام را یکی از سبک‌های مهم یادگیری می‌داند. بنابراین می‌توان از افراد منعطف در برابر افراد جزم اندیش سخن گفت. مک لین (L McLain, D.) [۴] اشاره

تحمل ابهام بیش تر، باعث موفقیت بهتر آزمودنی‌ها در فعالیت‌های پذیرشی (receptive) و تولیدی (productive) می‌شود و باعث کسب امتیازات بیش تری در آزمون استاندارد جامع می‌گردد و امکان به کارگیری راهبردهای یادگیری بیش تری را فراهم می‌سازد [۱، ۶، ۷، ۹ و ۱۰]. بدین سان، تأثیر تحمل ابهام در یادگیری زبان دوم در واری‌های پژوهشی آشکار شده است، با توجه بدین تمهیدات مسأله اساسی تحقیق حاضر این است که آیا بین توانش و موفقیت زبانی (زبان دوم) آزمودنی‌ها با قدرت تحمل ابهام آن‌ها رابطه‌ای وجود دارد؟ نقش جنسیت و رشته تحصیلی و محرومیت از پدر در این رابطه چگونه است؟

## روش تحقیق

### ۱) آزمودنی‌ها

الف) جامعه آماری: جامعه آماری تحقیق حاضر دربرگیرنده تمامی دانشجویانی بوده که در نیمسال اول در کلاس‌های زبان انگلیسی عمومی دانشگاه شاهد شرکت داشته‌اند.

ب) نمونه تحقیق: برای انتخاب نمونه تحقیق، براساس نمرات خام امتحان زبان انگلیسی کنکور سراسری دانشجویان از بین ۲۴۰ نفر، ۱۳۵ نفر که دارای نمرات خام ۴۰ به بالا بوده‌اند برگزیده شدند. ویژگی‌های نمونه تحقیق در جدول ۱ ارائه شده است.

### ۲) ابزارهای تحقیق

ابزارهای مورد استفاده در این تحقیق عبارتند از: الف) نمرات خام مربوط به درس زبان انگلیسی آزمودنی‌ها در کنکور سراسری که از کارنامه کنکور سراسری آن‌ها اخذ شده است.

ب) نمرات مربوط به واحد درسی زبان انگلیسی عمومی، که براساس آزمون‌های معلم ساخته اما نزدیک به آزمون‌های معیار اخذ گردیده است.

ج) مقیاس «تحمل ابهام» زبان دوم مک‌لین (McLain, D) [۴]: این مقیاس دارای ۲۳ عبارت، با گزینه‌هایی در

می‌کند که «تحمل» یعنی پذیرش با اکراه (begrudging acceptance) و «عدم تحمل» (intolerance) یعنی طرد (rejection)، البته باید توجه کنیم که ویژگی تحمل ابهام، طیفی است در نوسان بین طرد کامل تا پذیرش کامل. منظور از ابهام ناکافی بودن اطلاعات مربوط به متن یا محرک خاص است. الی [۵] معتقد است هنگامی که زبان‌آموز دچار تردید می‌شود، مثل زمانی که معنای واژه تازه‌ای را دقیقاً نمی‌داند، و یا نمی‌تواند به وضوح اصوات یا کلمات را تشخیص دهد و یا تلفظ کند، این امر مانعی در راه شناخت و یادگیری می‌شود. مثلاً فردی که در یادگیری زبان دوم از شیوه مقابله‌ای (contrastive) سود می‌جوید، می‌کوشد بین ساختار و عناصر زبان مادری و زبان دوم، مطابقت یک به یک برقرار کند. بنابراین او می‌کوشد کلمه‌ها را از زبان اول به دوم ترجمه کند، بدین سان چنین فردی تحمل مواجه شدن با موارد جایگزین یا مغایر را ندارد، و در صورت مواجه شدن با چنین موقعیتی، دچار جزمیت شده، از قدرت خلاقیت وی کاسته می‌شود. در نقطه مقابل، فردی که قدرت تحمل بالاتری دارد، واژه یا قواعد ناسازگار با زبان مادری، او را زیاد تحت تأثیر قرار نمی‌دهد و بدینسان امکان یادگیری بهتری فراهم می‌گردد. البته باید اشاره کرد که وجه افراطی تحمل ابهام، تأثیری منفی بر یادگیری خواهد داشت چرا که آزمودنی پذیرای تمامی موارد، به صورت «باری به هر جهت» است، این امر باعث می‌شود که وی نتواند داده‌ها را ساماندهی کند [۵]. نایمن (Naiman, N) و همکارانش [۶] و چیل (Chapelle, C.) و رابرتس (Roberts, C.) [۷] در پژوهش‌های خود دریافته‌اند که آزمودنی‌هایی که از تحمل ابهام بیش تری برخوردارند، در برخی از تکالیف زبان دوم موفق تر از سایرین بودند. از سوی دیگر ارمن (Ehrman, E.) [۸] در پژوهش‌های خود، بدین نتیجه دست یافت که «تحمل ابهام» افراطی، بیش از آن که موجب موفقیت بیش تر شود، سبب انفعال شخص می‌گردد، چون مانع کشف شرایط درست می‌شود.

جدول ۱: ویژگی‌های آزمودنی‌های تحقیق

شاخص آزمودنی	رشته‌های علوم انسانی	رشته‌های غیر علوم انسانی	شاهد	غیر شاهد	زن	مرد	کل
فراوانی	۶۶	۶۹	۵۷	۷۸	۷۳	۶۲	۱۳۵
درصد	۴۸/۹	۵۱/۱	۴۲/۲	۵۷/۸	۴۷/۴	۵۲/۶	۱۰۰

جدول ۲: شاخص‌های توصیفی مربوط به تحمل ابهام، امتیاز زبان انگلیسی کنکور سراسری و نمره درس زبان عمومی و مقایسه میانگین‌های گروه‌های مورد بررسی

متغیر	شاخص آزمودنی	میانگین	انحراف معیار	میان	نما	مشاهده شده t	سطح معناداری	تحمل ابهام		امتیاز زبان انگلیسی کنکور سراسری		امتیاز زبان عمومی			
								زن	مرد	شاهد	غیر شاهد	علوم انسانی	غیر علوم انسانی	زن	مرد
		۹۴/۷	۳۵/۸۵	۹۸/۵	۱۳۵	-۰/۸۲	۰/۴۱	زن	مرد	۹۴/۷	۳۵/۸۵	۹۸/۵	۱۳۵	-۰/۸۲	۰/۴۱
								۹۹/۷۷	۳۵/۸۷						
		۹۷/۸۱	۳۴/۲۵	۹۶	۸۵	۰/۱۲	۰/۹	شاهد	غیر شاهد	۹۷/۸۱	۳۴/۲۵	۹۶	۸۵	۰/۱۲	۰/۹
								۹۷/۰۵	۳۷/۱۴						
		۹۹/۳۲	۳۸/۸۴	۹۷/۵	۱۳۹	۰/۶۱	۰/۵۴	علوم انسانی	غیر علوم انسانی	۹۹/۳۲	۳۸/۸۴	۹۷/۵	۱۳۹	۰/۶۱	۰/۵۴
								۹۵/۵۱	۳۲/۸۵						
		۵۱	۲۶/۳۴	۵۲	۲۰	-۱/۲۸	۰/۲	زن	مرد	۵۱	۲۶/۳۴	۵۲	۲۰	-۱/۲۸	۰/۲
								۵۸/۷۳	۲۷/۴۳						
		۵۳/۲۳	۲۷/۰۳	۴۸	۴۹	-۰/۹۹	۰/۳۲	شاهد	غیر شاهد	۵۳/۲۳	۲۷/۰۳	۴۸	۴۹	-۰/۹۹	۰/۳۲
								۵۷/۸۸	۲۶/۹۵						
		۵۴/۳۶	۳۰/۵۳	۴۷	۴۹	-۰/۶۵	۰/۵۲	علوم انسانی	غیر علوم انسانی	۵۴/۳۶	۳۰/۵۳	۴۷	۴۹	-۰/۶۵	۰/۵۲
								۵۷/۴۱	۲۳/۲۳						
		۱۴/۰۵	۴/۷۸	۱۶	۱۷	۱	۰/۳۲	زن	مرد	۱۴/۰۵	۴/۷۸	۱۶	۱۷	۱	۰/۳۲
								۱۳/۲	۵/۰۷						
		۱۲/۹۶	۵/۲۴	۱۵	۱۷	-۱/۲۶	۰/۲۱	شاهد	غیر شاهد	۱۲/۹۶	۵/۲۴	۱۵	۱۷	-۱/۲۶	۰/۲۱
								۱۴/۰۶	۴/۶۸						
		۱۱/۹۱	۵/۶۵	۱۳	۱۹	-۴/۰۸	۰/۰۰۰۱	علوم انسانی	غیر علوم انسانی	۱۱/۹۱	۵/۶۵	۱۳	۱۹	-۴/۰۸	۰/۰۰۰۱
								۱۵/۲۲	۳/۴۷						

### ۳) شیوه تحلیل داده‌ها

در این تحقیق علاوه بر استفاده از آمار توصیفی، از روش‌های مقایسه میانگین‌ها (آزمون t) و تحلیل رگرسیون چند متغیری استفاده شده است.

مقیاس لیکرت است. خواجه [۱۱] مقیاس را دارای روائی (validity) مناسبی دانسته، همچنین کازمیا و خواجه [۱۱ و ۹] به ترتیب اعتبار (reliability) مقیاس را ۰/۸۴ و ۰/۸۳۳ ذکر کرده‌اند.

## نتایج

در آغاز به ارائه یافته‌های توصیفی مربوط به متغیرهای مورد بررسی می‌پردازیم، در عین حال مقایسه آزمودنی‌های مختلف را بر حسب متغیرهای تحقیق پی خواهیم گرفت. جدول ۲ نشانگر یافته‌های یاد شده است. نتایج مربوط به متغیرهای تحمل ابهام، نمره زبان انگلیسی کنکور سراسری و نمره زبان انگلیسی عمومی در حین تحصیل در دانشگاه، نشان می‌دهد که در گروه‌های مختلف تفاوت‌هایی در نتایج دیده می‌شود، اما واریانس‌های مشاهده شده در اغلب موارد، بیانگر عدم معناداری تفاوت‌ها در گروه‌های مورد مقایسه است. تنها در نمرات زبان عمومی در دانشگاه در بین گروه علوم انسانی و گروه غیرعلوم انسانی تفاوت معناداری دیده شده است، که تفاوت به نفع امتیاز گروه غیرعلوم انسانی است.

اکنون به بررسی نتایج مربوط به همبستگی بین متغیر تحمل ابهام و نمرات زبان انگلیسی دانشجویان در کنکور سراسری و درس زبان انگلیسی عمومی می‌پردازیم. جدول ۳ بیانگر یافته‌های مورد اشاره است.  $F$  مشاهده شده ناشی از تحلیل واریانس رگرسیون، در مقایسه با مقادیر نمرات دارای معناداری است، بدین خاطر می‌توان از رابطه خطی بین متغیرها یاد کرد. همچنین مقادیر مربوط به  $R^2=0/61$ ،  $R=0/77$ ،  $SE=3/093$ ،  $Adjusted R^2=0/61$  نیز مشخص شده‌اند.

میزان  $R^2$  نمایانگر این نکته است که ۶۱ درصد واریانس نمره زبان انگلیسی عمومی توسط یک ترکیب خطی از متغیرهای تحمل ابهام و امتیاز زبان انگلیسی کنکور سراسری تعیین می‌شود.

نگاهی به نتایج به دست آمده در جدول ۳ نشان می‌دهد که بین نمرات زبان عمومی و امتیاز زبان انگلیسی کنکور سراسری دانشجویان در تمامی موارد رابطه مثبتی وجود دارد، که این رابطه از ۰/۶۳ تا ۰/۸۹ برای گروه‌های مختلف در نوسان است. از سوی دیگر شاهد رابطه مثبت بین تحمل ابهام با دو نمره مربوط به زبان انگلیسی کنکور سراسری و زبان عمومی دوران تحصیل دانشگاهی آزمودنی‌ها هستیم. در این مورد نیز در تمامی موارد یاد شده در گروه‌های مورد بررسی، این رابطه به چشم می‌خورد.

جدول ۴ و ۵ نتایج مربوطه به رگرسیون متغیرهای تحمل ابهام و نمره زبان انگلیسی کنکور سراسری با نمره زبان انگلیسی عمومی آزمودنی‌ها را نشان می‌دهد. جدول ۴ بیانگر تحلیل واریانس رگرسیون مربوطه است. یافته‌های مندرج در جدول ۵ نشان می‌دهد که اطلاعات به دست آمده برای متغیرهای تحمل ابهام و امتیاز کنکور زبان انگلیسی متفاوتند. توجه به میزان بتا نشان می‌دهد که تغییر یک واحدی بر روی انحراف معیار تحمل ابهام و امتیاز کنکور زبان انگلیسی می‌تواند نمرات زبان عمومی را به ترتیب به اندازه ۰/۲۴ و ۰/۹۸ تغییر دهد.

جدول ۳: همبستگی بین تحمل ابهام و نمرات زبان انگلیسی کنکور سراسری و زبان عمومی آزمودنی‌ها

متغیر	آزمودنی																					
	زن			مرد			شاهد			غیر شاهد			علوم انسانی			غیر علوم انسانی			کل			
	۱	۲	۳	۱	۲	۳	۱	۲	۳	۱	۲	۳	۱	۲	۳	۱	۲	۳	۱	۲	۳	
۱ تحمل ابهام	-	۰/۸۹ (/۰/۰۰۱)	۰/۵۷ (/۰/۰۰۱)	-	۰/۸۴ (/۰/۰۰۱)	۰/۵۵ (/۰/۰۰۱)	-	۰/۸۴ (/۰/۰۰۱)	۰/۵۵ (/۰/۰۰۱)	-	۰/۸۴ (/۰/۰۰۱)	۰/۵۵ (/۰/۰۰۱)	-	۰/۸۴ (/۰/۰۰۱)	۰/۵۵ (/۰/۰۰۱)	-	۰/۸۴ (/۰/۰۰۱)	۰/۵۵ (/۰/۰۰۱)	-	۰/۸۴ (/۰/۰۰۱)	۰/۵۵ (/۰/۰۰۱)	۰/۵۷ (/۰/۰۰۱)
۲ امتیاز زبان انگلیسی کنکور سراسری	-	-	۰/۶۷ (/۰/۰۰۱)	-	-	۰/۸۹ (/۰/۰۰۱)	-	-	۰/۸۹ (/۰/۰۰۱)	-	-	۰/۸۹ (/۰/۰۰۱)	-	-	۰/۸۹ (/۰/۰۰۱)	-	-	۰/۸۹ (/۰/۰۰۱)	-	-	۰/۸۹ (/۰/۰۰۱)	۰/۸۹ (/۰/۰۰۱)
۳ نمرات زبان عمومی	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

جدول ۴: تجزیه مجموع مجذورات در تحلیل رگرسیون چند متغیری

منبع تغییر	درجه آزادی	مجموع مجذورات	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری
رگرسیون	۲	۲۰۰۱/۲۴	۱۰۰۰/۶۲	۱۰۴/۵۶	۰/۰۰۰۱
باقی مانده	۱۳۲	۱۲۶۳/۱۶	۹/۵۷		

جدول ۵: رگرسیون چندگانه همزمان

متغیر	B	SE B	Beta	T	Sig
تحمل ابهام	-۰/۳۴	۰/۰۱۳۶	-۰/۲۴۴	-۲/۴۷	۰/۰۱
امتیاز کنکور	۰/۱۷۸	۰/۰۱۸۱	۰/۹۸	۹/۸۷	۰/۰۰۰۱
ثابت	۶/۸۹	۰/۷۸		۸/۸۴	۰/۰۰۰۱

## بحث

نگاهی به یافته‌های به دست آمده نشان می‌دهد که در مجموع بین تحمل ابهام و امتیاز زبان انگلیسی کنکور سراسری و نمرات زبان انگلیسی عمومی آزمودنی‌ها رابطه معناداری وجود دارد. هنگامی که در تحقیق حاضر، گروه‌های ویژه مورد بررسی قرار گرفت، باز هم با نوساناتی شاهد نتایج مشابهی بوده‌ایم. یافته‌های ارائه شده در جدول ۳ به خوبی بیانگر این نکته است که همبستگی‌های معنادار بین متغیرها، هنگامی که جنسیت، رشته تحصیلی، یا وابستگی به گروه آزمودنی‌های شاهد و غیرشاهد نیز مطرح شده، تکرار شده، هر چند ممکن است شاهد تفاوت‌هایی در ارقام به دست آمده باشیم. بدین سان می‌بینیم که تحمل ابهام در کنار نمرات زبان آزمودنی‌ها در کنکور سراسری می‌تواند میزانی از موفقیت آزمودنی‌ها را در کلاس‌های زبان انگلیسی دانشگاه پیش‌بینی کنند. این یافته‌ها با نتایج نایمن (Naiman, N) و همکارانش [۶]، آکسفورد (Oxford) و ارمن (Ehrman) [۱۲] چپل (Chapple) [۱۰] و ارمن (Ehrman) [۸] نزدیکی نسبتاً خوبی را در تأثیر تحمل ابهام بر توانش آزمودنی‌ها نمایانگر است. از سوی دیگر نگاهی به تحلیل رگرسیون چندگانه در عین این‌که

نشانگر وجود یک رابطه خطی معنادار است، در عین حال نشان می‌دهد که نزدیک به ۶۱ درصد واریانس نمرات انگلیسی عمومی آزمودنی‌ها در حال تحصیل در دانشگاه توسط دو متغیر تحمل ابهام و امتیاز زبان انگلیسی کنکور سراسری تعیین می‌گردد، هر چند واریانس مبنای متغیرهای یاد شده نمایانگر تأثیر بیش‌تر نمرات زبان انگلیسی کنکور سراسری است اما نقش تحمل ابهام می‌تواند در پایه این دو نمره به‌عنوان راهبرد یادگیری آزمودنی‌ها تلقی شود. نکته قابل توجه این است که بر خلاف برخی از ویژگی‌های شخصیتی که پایداری نسبی خاصی را نشان می‌دهند، امکان تغییر تحمل ابهام در افراد، بر مبنای راهبردهای یادگیری ویژه وجود دارد [۱۲]. بنابراین تلاش در جهت تغییر تحمل ابهام فراگیران زبان دوم، می‌تواند به افزایش توانش زبانی آن‌ها یاری رساند، به‌ویژه در مورد کسانی که دارای تحمل ابهام پایین‌تری هستند. چه، اصرار در آموزش زبان دوم، با استفاده کم‌تر از زبان مادری، اگر برای فراگیرانی با تحمل ابهام بالا مفید باشد، برای گروه مقابل آن‌ها، نمی‌تواند یاری‌دهنده باشد، حتی گاه دلسردی و دوری آن‌ها را از چنین آموزشی سبب می‌گردد. نکته دیگری که شایسته است بدان اشاره کرد، این است که مبتنی بر نتایج مورد اشاره در جدول ۲

### منابع

1. Ely, C.M. (1989) Tolerance of ambiguity and use of the second language learning strategies. *Foreign Language Annals* 22 pp.437- 45.
2. Budner, S. (1962) Intolerance of Ambiguity as a Personality Variable. *Journal of personality*, 30, 29- 50.
3. Brown. H.D. (1993) *Principles of Language Learning and Teaching* (3rded). Englewood Cliffs, N.J: Prentice Hall Regents.
4. McLain, D.L. (1993) Measurement of Ambiguity Tolerance *Journal of Personality Assessment* 39. 607-619.
5. Ely, C.M. (1995) Tolerance of Ambiguity and Teaching of ESL. In Reid (Ed). pp.87.95.
6. Naiman, N., Florich, M., Stern, H., and Todesko, A. (1978) *The Language Learner*. Toronto: Ontario. Institute for Studies in Education.
7. Chappelle, C.A. and Roberts, C. (1986) Ambiguity Tolerance and Field independence as Predictors of Proficiency in English as a Second Language. *Language Learning*, 36, 27, 45.
8. Ehrman, M.E. (1999) Ego boundaries and tolerance of ambiguity in second language.
9. Kazamia, V. (1998) How Tolerant Are Greek EFL Learners of Foreign Language Ambiguities? Department of Linguistic and Phonetics. University of Leeds. On Line.
10. Chapple, C. (1983) *The Relationship between Ambiguity Tolerance and Success in Acquiring English as a Second Language in Adult Learners*. Dissertation, University of Illinois.
11. Khajeh, A. (2002) *The Relationship between Tolerance of Ambiguity, Gender and Level of Proficiency and Use of Second Language Learning Strategies*. MA Thesis. Tarbiat Modarres University.
12. Oxford, R. and Ehrman, M.E. (1988) *Ants and Grasshoppers Badgers and Butterflies: Qualitative exploration of Adult Language Learning Styles and Strategies*. Paper Presented at the Symposium on Research Perspectives on Adult Language Learning, Ohio State University.

گروه‌های مورد مطالعه در هیچ‌کدام از متغیرهای سه‌گانه با یکدیگر تفاوت معناداری نشان نداده‌اند، تنها مورد که شاهد تفاوت معنادار بوده‌ایم، در مورد امتیاز زبان انگلیسی عمومی آزمودنی در دانشگاه بوده است که گروه غیرعلوم انسانی میانگین بهتری را نسبت به گروه علوم انسانی داشته است. این در حالی است که این دو گروه در نمرات زبان انگلیسی کنکور سراسری و تحمل ابهام تمایز معناداری را نشان نداده‌اند. این امر و دیگر یافته‌های تحقیق حاضر، می‌باید در وجهی گسترده‌تر، مورد کنکاش قرار گیرند، شاید پژوهش‌های آتی بتوانند ابهام‌های دیگر را مرتفع سازند.